

KRATKO- IN DOLGOROČNO NAČRTOVANJE DELA V DISPANZERJU ZA MEDICINO DELA, PROMETA IN ŠPORTA V TITOVEM VELENJU

Julijana Cene–Blatnik, Jože Rebernik

UDK/UDC 616-057:614.37

SHORT-AND LONG-TERM PLANNING OF ACTIVITIES OF THE OCCUPATIONAL TRAFFIC AND SPORTS MEDICINE CLINIC, TITOVO VELENJE

DESKRIPTORJI: *medicina dela; zdravstvene službe organizacija; Titovo Velenje*

DESCRIPTORS: *occupational medicine; health service organization; Titovo Velenje*

IZVLEČEK – Za kratko- in dolgoročno načrtovanje zdravstvenega varstva delavcev, udeležencev v prometu in športnikov je treba imeti oceno števila delavcev, ki delajo na zdravju škodljivih delovnih mestih (po področjih dejavnosti in panogah industrije), podatke o njihovi starosti in spolu, podatke o gibanju zavarovancev in kazalce negativnega zdravja delavcev. Vir informacij o stopnji zdravstvene ogroženosti delavcev je dopolnjen anketni list, ki ga izpolnijo v delovnih organizacijah ob sodelovanju medicinske sestre iz dispanzerja za medicino dela, prometa in športa.

ABSTRACT – Short- and long-term plans of health care services for workers, passengers drivers and sportsmen should be based on the following: an estimate of the number of workers exposed to occupational hazards (divided by a sphere of activity and branch of industry), information concerning their age and sex, trends of the population covered under the health insurance scheme, and negative health indices of workers. Information about the extent of work-related hazards is acquired through a questionnaire which is filled in with assistance of the occupational health nurse in the firm's clinic.

Uvod

V Sloveniji uporabljamo različne metode in normative za načrtovanje ustreznega zdravstvenega varstva delavcev. V Titovem Velenju smo že pred leti ugotovili, da povprečni normativi, ki se priporočajo in uporabljajo za načrtovanje zdravstvenega varstva delavcev, za našo specifično situacijo niso primerni. Normativi niso upoštevali specifičnosti dela in ogroženosti naših delavcev. Zato za podrobnejše načrtovanje niso bili primerni niti nekdanji normativi v »plavi knjigi« niti v »zeleni knjigi«, pa tudi ne normativi, ki jih je v enotah medicine dela priporočal Univerzitetni inštitut za medicino dela, prometa in športa v Ljubljani. Vsa leta smo ugotavljali, da programov zdravstvenega varstva delavcev, tako kurativnih kot preventivnih, ne moremo v celoti načrtovati in izvajati. Zato smo želeli z usmerjenimi analizami dobiti in oceniti stopnjo zdravstvene ogroženosti naših delavcev in s tem število delavcev, ki delajo na zdravju nevarnih in škodljivih delovnih mestih.

Značilnosti občine Titovo Velenje

Občina Titovo Velenje je leta 1984 imela 40 316 prebivalcev. Gostota prebi-

valstva je precejšnja ($221,5$ prebivalca/km²) – večja kot v SR Sloveniji (96 prebivalcev/km²).

Gospodarstvo se je praktično začelo razvijati šele po drugi svetovni vojni, z njim pa je skokovito raslo število zaposlenih in število prebivalstva.

Tabela 1: Število prebivalcev v občini Titovo Velenje v letih 1948–1983

Število prebivalcev	Leto				
	1948	1953	1963	1973	1983
vsi prebivalci	15843	17693	23353	29350	39998
zaposleni	2764	3552	8482	15473	25181
% zaposlenih	17,45	20,07	36,32	52,72	62,96

Poleg stalnega prebivalstva je v občini še štiri do pet tisoč neprijavljenih oziroma začasno prijavljenih delavcev. Pomemben je tudi podatek, da na 40 tisoč prebivalcev iz občine Titovo Velenje pride kar 53 tisoč uporabnikov zdravstvenega varstva, vendar so raztreseni po vsej Jugoslaviji.

Splošna ocena prebivalstva

Prebivalstvo titovovelenjske občine je razmeroma mlado, povprečna starost v letu 1984 je bila 31 let.

Rodnost je precej visoka, saj znaša v Titovem Velenju za povprečje petih let 19,7‰ in je za 4,68‰ večja kot v republiki (15,02‰) v istem obdobju.

Splošna umrljivost je relativno nizka, saj znaša v občini za povprečje petih let 6,88‰ ter je za 2,84‰ manjša kot v republiki (9,72‰ v istem obdobju).

Naravni prirastek je v občini Titovo Velenje povprečno 12,82‰, kar je za 7,5‰ večji kot v republiki (5,32‰) v istem obdobju.

Podatki o zaposlovanju (tabele 3, 4, 5, 6)

V Titovem Velenju je glede na potrebe gospodarstva ves čas izredno velik delež aktivne populacije, ki znaša kar 65,6% vsega prebivalstva. V republiki je ta odstotek le 46,15%, torej je v občini Titovo Velenje povprečno za 19,45% več delavcev kot v republiki. V letu 1981 je znašal delež priseljenih 16%, v Sloveniji pa le 9,5%. Skupaj z začasno prijavljenimi je bil ta delež v Titovem Velenju 21,5%, kar je več kot petina prebivalstva v občini. V Sloveniji je bil delež tega prebivalstva le 13,2%. Letna stopnja rasti prebivalstva v letih 1974–1981 je znašala 3%, kar je izredno veliko, v Sloveniji pa le 0,8%. Po letu 1980 se je zmanjševala potreba po širšem zaposlovanju, v zvezi s tem pa se je zmanjševal tudi fizični prirastek oziroma prirastek tega prebivalstva na 1,6% (v Sloveniji pa na 1,1%). Za obdobje od leta 1986 do 2000 se predvideva naravni prirastek prebivalstva po stopnji 0,8% do 0,9%, stopnja zaposlovanja pa od 0,9% do 1%, kar je zelo pomembno za nadaljnje načrtovanje zdravstvenega varstva. Po letu 1979 se je zmanjševal tudi delež aktivnega prebivalstva v strukturi celotnega prebivalstva, vendar je v Titovem Velenju ta še vedno 19,45% večji

kot v republiki. Delež zaposlenih žensk je bil v povprečju petih let 37,52 %, kar je za 5,32 % manjši kot v republiki (43,05 %) v istem obdobju. Brezposelnost je razmeroma nizka, saj znaša v povprečju 0,82 %, kar je za 0,61 % manj kot je v republiki (1,43 % v istem obdobju).

Podatki o kazalcih negativnega zdravja delavcev (tabela 7)

Fluktuacija v občini Titovo Velenje je visoka in znaša v povprečju petih let 21,07 %, kar je za 2,41 % več kot v republiki v istem obdobju.

Odstotek bolniškega staleža je razmeroma visok, v povprečju petih let 5,85 %, kar je za 1,12 % večji kot v republiki (4,73 %) v istem obdobju. Izstopa leto 1979 tako v republiki kot v občini.

Odstotek izostankov z dela zaradi poklicnih bolezni in nesreč pri delu je v občini 0,56 %, kar je za 0,22 % večji kot v republiki (0,33 % v istem obdobju).

Odstotek izostankov z dela zaradi nege in izolacije je v povprečju 0,32 % in je manjši kot v republiki (0,41 %).

Število novih invalidskih pokojnin je v občini zadnja tri leta za 1,43 % večje kot v republiki. Število invalidskih pokojnin je za 16,18 % manjše kot v republiki.

V obdobju zadnjih petih let je v občini povprečno za 0,41 % manj invalidov II. kategorije kot v republiki. Izstopa III. kategorija invalidov. V povprečju petih let je bilo v občini 47,28 % nadomestil zaradi manjšega osebnega dohodka na drugem delu na 1000 aktivnih zavarovancev; za 32,57 % več kot v republiki.

Pomemben podatek za načrtovanje zdravstvenega varstva je tudi narodni dohodek na prebivalca. Leta 1982 je bila titovovelenjska občina po narodnem dohodku na prebivalca na četrtem mestu v republiki, leta 1983 pa na 11. mestu med 65 občinami v Sloveniji (še vedno nad republiškim povprečjem).

Prikaz dosedanje organiziranosti zdravstvenega varstva delavcev

Zdravstveno varstvo delavcev se izvaja v dispanzerju medicine dela, prometa in športa, v obratnih ambulantah in ambulantah splošne medicine. Dispanzer je bil v Titovem Velenju ustanovljen že leta 1969, prve obratne ambulatne za potrebe večjih delovnih organizacij pa šele leta 1980. Preventivne zdravstvene preglede opravlja dispanzer, obratne ambulante pa opravljajo kurativno dejavnost ter del preventive na samem delovnem mestu.

V dispanzerju za medicino dela, prometa in športa so bile v letu 1984 štiri ekipe, ki so poskušale opraviti preventivno dejavnost za 25 tisoč aktivnih zavarovancev, 600 športnikov, 800 do 900 voznikov motornih vozil (amaterjev), 3000 kandidatov za delo ter še okrog 500 do 700 zdravstvenih pregledov terenskih delavcev iz delovnih organizacij, ki imajo v tekočem letu delovišča v naši občini.

V obratnih ambulantah dela trenutno 12 ekip, ki opravljajo predvsem kurativno dejavnost za delovne organizacije Rudnik lignita Titovo Velenje, Gorenje in

Tabela 2: Gibanje in primerjava splošnih podatkov v občini Titovo Velenje in v Sloveniji v letih 1979–1983

Leto	Število prebivalcev	Narodni dohodek na prebivalca	Rodnost (‰)	Splošna smrtnost (‰)	Naravni prirastek (‰)	Umrljivost dojenčkov	Mrtvo-rojeni
SLOVENIJA							
1979	1882297	90902	16,0	9,3	6,7	15,3	5,8
1980	1884047	117779	15,8	9,7	6,2	14,7	5,7
1981	1891864	177177	15,2	9,6	5,6	12,9	6,1
1982	1928028	226659	14,3	9,5	4,7	13,9	5,7
1983	1934500	273527	13,8	10,4	3,4	14,2	6,5
$\bar{x}$	1904147	177209	15,02	9,72	5,32	14,2	5,96
δ	25119	75338	0,95	0,41	1,31	0,9	0,34
KV %	1,32	42,51	6,32	4,22	24,62	6,34	5,70
OBČINA TITOVO VELENJE							
1979	36430	126987	20,8	6,8	14,0	25,1	2,6
1980	37341	162999	21,1	7,3	13,8	16,9	9,1
1981	38707	229382	20,0	6,5	13,5	10,5	5,3
1982	39547	266969	18,6	6,5	12,1	12,5	9,7
1983	39998	338658	18,0	7,3	10,7	15,3	9,7
$\bar{x}$	38405	224999	19,7	6,88	12,82	16,06	7,28
δ	1497	83889	1,36	0,40	1,39	5,63	3,19
KV %	3,89	37,28	6,90	5,81	10,84	35,06	43,89

Tabela 3: Gibanje in primerjava podatkov v zvezi z zaposlitvijo v občini Titovo Velenje in Sloveniji v letih 1979–1983

Leto	Število delavcev	% delavcev od prebivalcev	% zaposlenih žensk	% nezaposlenih
SLOVENIJA				
1979	855893	45,47	42,21	1,39
1980	879679	46,69	42,35	1,05
1981	887197	46,69	44,60	1,75
1982	887756	46,04	42,90	1,43
1983	887464	45,88	43,19	1,52
$\bar{x}$	879598	46,15	43,05	1,43
δ	13676	0,53	1,11	0,25
KV %	1,55	1,15	2,41	17,48
OBČINA TITOVO VELENJE				
1979	25258	69,3	37,4	0,7
1980	25165	66,6	37,6	0,8
1981	25205	65,1	37,4	0,8
1982	25352	64,1	37,4	0,8
1983	25181	62,9	37,8	0,9
$\bar{x}$	25232	65,6	37,52	0,8
δ	75,66	2,47	0,18	0,07
KV %	0,30	3,77	0,48	8,75

Vegrad. V obratnih ambulantah je trenutno zajetih okrog 14000 delavcev. Slaba polovica pa jih je še vedno zunaj obratnih ambulant.

Vsebinsko dela obratnih ambulant bo treba dopolnjevati, pridobiti ustrezne prostore, zlasti pa ustrezno izobražene delavce za to področje.

Tabela 4: **Struktura zaposlenih po panogah v občini Titovo Velenje v letu 1983 in 1984 na dan 31. 12. 1984**

Panoge	1983			1984		
	Absolutno število	ZD* in ZS** %	ZD %	Absolutno število	ZD in ZS %	ZD %
01 Industrija in rudarstvo	15171	61,7	63,7	15444	62,0	64,2
02 Kmetijstvo in ribištvo	42	0,2	0,2	48	0,2	0,2
03 Gozdarstvo	36	0,1	0,1	38	0,2	0,2
04 Gradbeništvo	1956	8,0	8,2	2029	8,1	8,4
05 Promet	424	1,7	1,8	456	1,8	1,9
06 Trgovina	1786	7,2	7,5	2035	8,2	8,5
07 Gostinstvo	519	2,1	2,2	270	1,1	1,1
08 Obrt	1222 422	5,0	1,8	1340 460	5,4	1,9
09 Stanovanjska – komunalna dejavnost	567	2,3	2,4	351	1,4	1,5
10 Finančno-tehnične storitve	632	2,6	2,7	509	2,0	2,1
11 Izobraževanje, znanost, kultura	873	3,5	3,7	1022	4,1	4,3
12 Zdravstvo, socialno varstvo	947	3,9	4,0	944	3,8	3,9
13 Organi DPS, DPO, SIS, društva itd.	406	1,7	1,7	429	1,7	1,8
ZD* – združeno delo	23781		100,0	24035		100,0
ZS** – zasebni sektor	800			800		
Skupaj	24581	100,0		24915	100,0	

Opomba: Zajeti so aktivni zavarovanci – brez vajencev oziroma učencev v gospodarstvu!

Tabela 5: **Spremembe v obsegu in strukturi zaposlenih po dejavnosti v občini Titovo Velenje do leta 2000**

Dejavnosti	1985		1990		2000	
	št.	%	št.	%	št.	%
I. PRIMARNI SEKTOR (kmetijstvo, rudarstvo, gozdarstvo, ribištvo, vodno gospodarstvo)	5540	22,6	5580	21,9	5780	21,0
II. SEKUNDARNI SEKTOR (industrija, gradbeništvo)	11050	45,0	11400	44,6	11570	42,0
III. TERCIARNI SEKTOR (trgovina, promet, gostinska obrt, osebne storitve, stanovanjsko-komunalna dejavnost in poslovno- finančne storitve)	5400	22,0	5880	23,0	7020	25,5
IV. KVARTARNI SEKTOR (izobraževanje, znanost, kultura, informiranje, zdravstvo, socialno varstvo, organi DPS, SIS, društva itd.)	2560	10,4	2710	10,6	3150	11,4
Skupaj družbeni sektor (brez zasebnega sektorja)	24550	100,0	25570	100,0	27520	100,0

Tabela 6: Izobrazbena struktura zaposlenih v letu 1983 in predvidena v planskem obdobju 1985–2000

Stopnja strokovne usposobljenosti	1983		1985		1990		2000	
	SRS %	Regija %	Velenje %	Velenje %	Velenje %	Velenje %	Velenje %	Velenje %
I. in II. stopnja »ozek profil«	34,7	38,0	36,8	36,8	31,0	16,5		
III. in IV. stopnja »širok profil«	35,3	36,9	38,8	38,5	39,0	42,0		
V. stopnja »profil tehnik«	18,9	17,8	17,7	17,5	19,5	26,0		
VI. stopnja »profil inženir«	5,9	4,4	4,3	4,5	6,0	7,5		
VII. in VIII. stopnja »profil dipl. inženir«	5,2	2,8	2,9	3,5	4,5	8,0		
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0		

Tabela 7: Gibanje in primerjava negativnih kazalcev zdravja v občini Titovo Velenje in Sloveniji v letih 1979–1983

Leto	Fluktuacija – % odjav od delavcev	% bolniškega staleža	% izostankov z dela zaradi poklicne bo- lezni in ne- sreče pri delu	% izostankov z dela zaradi nege in izolacije	Število novih invalidskih pokojujnih na 1000 delavcev (prirast)	Število inva- lidskih pokoj- nin na 1000 delavcev	Invalidi II. kategorije	Invalidi III. kategorije
SLOVENIJA								
1979	18,90	4,91	0,35	0,38	0,37	62,46	6,57	12,87
1980	18,92	4,55	0,32	0,39	1,99	62,77	7,02	13,72
1981	18,50	4,71	0,34	0,38	2,21	64,44	7,79	14,81
1982	18,80	4,70	0,33	0,42	3,06	67,46	8,49	15,73
1983	18,20	4,81	0,31	0,46	2,59	70,08	9,33	16,43
$\bar{x}$	18,66	4,74	0,33	0,41	2,04	65,44	7,84	14,71
$\hat{\sigma}$	0,31	0,13	0,02	0,03	1,02	3,26	1,11	1,47
KV %	1,66	2,74	6,10	7,32	50,00	4,99	14,16	9,99
OBČINA TITOVO VELENJE								
1979	17,17	6,11	0,59	0,30	—	—	6,16	43,15
1980	20,47	5,67	0,56	0,29	—	—	6,57	45,02
1981	25,85	5,75	0,58	0,35	—	—	7,16	50,84
1982	21,51	5,67	0,55	0,30	3,19	45,75	8,07	48,03
1983	20,35	6,05	0,52	0,38	5,08	51,66	9,17	49,35
$\bar{x}$	21,07	5,85	0,56	0,32	4,14	48,71	7,43	47,28
$\hat{\sigma}$	3,13	0,21	0,03	0,04	1,34	4,18	1,21	3,15
KV %	14,86	3,59	5,36	12,50	32,37	4,58	16,29	6,66

Ocena števila delavcev, ki delajo na zdravju škodljivih delovnih mestih na območju občine Titovo Velenje

Anketni list

Akcijo za analizo zdravstvene ogroženosti delavcev v občini Titovo Velenje smo pričeli z razgovori z vodstvenimi delavci organizacij združenega dela prek Izvršnega sveta občine Titovo Velenje. Razgovori so potekali v novembru leta 1984. Želeli smo opraviti analizo o delovnih mestih s povečano nevarnostjo za nesreče pri delu in za zdravstvene okvare in pripraviti ukrepe za izboljšanje pogojev dela. Nosilci so bili Zdravstveni center Titovo Velenje in organizacije združenega dela s službami za varstvo pri delu; rok je bil konec leta 1985.

Za zbiranje podatkov smo uporabili anketo. Uporabili smo dopolnjen anketni list o delovnih mestih s povečano nevarnostjo za okvaro zdravja in nesreč pri delu. Podoben anketni list so že uporabljali v Zdravstvenem domu Ljubljana. Za tak

način dela smo se odločili tudi na sestanku Sekcije za medicino dela, prometa in športa celjske regije. Anketo smo poslali 107 organizacijam združenega dela na območju občine Titovo Velenje kot prilogo v zadevi: »potrebe po preventivnem zdravstvenem varstvu delavcev v letu 1985 in planiranje za obdobje 1986–1990«. Rok za odgovore je bil konec februarja 1985.

Iz dobljenih rezultatov ankete smo želeli sestaviti letne programe dela ter načrtovati delo službe za medicino dela za naslednje srednjeročno obdobje in eventualno obdobje do leta 2000.

Standardni anketi smo dodali še rubrike:

- socialnomedicinski kazalci,
- struktura zaposlenih po starosti, spolu in izmanskem delu,
- struktura zaposlenih po delovni dobi in spolu,
- število delavcev iz drugih republik,
- način organiziranja družbene prehrane.

Način zbiranja in preverjanja podatkov

V organizacijah združenega dela so anketni list izpolnjevali na podlagi zakona in ustreznih pravilnikov, kot jih je predlagatelj opredelil v uvodnem delu ankete. Izpolnjevali so ga varnostni inženirji in tehniki ter kadroviki in druge pooblašene osebe za zdravstvene zadeve. Pri anketah je zmeraj sodelovala tudi odgovorna sestra iz dispanzerja medicine dela, prometa in športa.

Poleg teh podatkov smo uporabili tudi podatke statistične službe Zdravstvenega centra Titovo Velenje, strokovne službe Interesne skupnosti za zdravstveno varstvo, Invalidsko pokojninskega zavarovanja, Skupnosti za zaposlovanje, Komiteja za plan pri občini Titovo Velenje in podatke Zavoda SRS za zdravstveno varstvo. Planski podatki se nanašajo na srednjeročno obdobje 1986–1990, dinamika nekaterih družbenoekonomskih in socialnomedicinskih kazalcev v primerjavi z republiko pa na petletno obdobje 1979–1983.

Rezultati ankete

1. *Zaposleni po področjih dejavnosti in izobrazbi:* Dinamika in primerjava nekaterih družbenoekonomskih in socialnomedicinskih kazalcev z republiko v obdobju 1979–1983 je prikazana v tabelah 2, 3 in 7.

Z anketo in dodatnimi pogovori smo dobili tudi podatek o zaposlenosti po panogah in dejavnostih. Večino podatkov smo zbrali v analitski službi občine Titovo Velenje ter jih dopolnili s šiframi dejavnosti pri strokovni službi občinske skupnosti za zaposlovanje. Podatki so zbrani v tabeli 4.

Delež industrije in rudarstva je v občini prevladujoč. Načrtovane spremembe v obsegu in strukturi zaposlenosti po dejavnosti v občini Titovo Velenje do leta 2000 so prikazane v tabeli 5. Iz tabele je razvidno, da se predvideva v planskem obdobju upadanje zaposlovanja v primarnem in sekundarnem sektorju. V nekaterih dejavnostih pa se predvideva uvajanje štiriizmenskega dela in krajšanje delovnika, kar pa naj ne bi vplivalo na povečanje zaposlovanja.

Terciarni in kvartarni sektor bi se povečevala zaradi zagotavljanja minimalne ravni osnovnih standardov, ki zaostajajo za standardi v Sloveniji.

Izobrazbena struktura zaposlenih se izboljšuje, vendar je zelo pod republiškimi povprečjem. Zato v naslednjem obdobju občina predvideva upadanje ozkega profila in postopno večanje drugih stopenj usposobljenosti (tabela 8).

Tabela 8: **Struktura zaposlenih po starosti, spolu in izmenskem delu**

Izmena/spol	Starost			Skupaj
	do 18 let	od 18 do 50 let	nad 50 let	
I. izmena: 10 od...do... (...ur)	3	1	2	
– moški				7676
– ženske				4159
Skupaj				11835
II. izmena: 11 od...do... (...ur)	3	1	2	
– moški				3704
– ženske				2570
Skupaj				6274
III. izmena: 11 od...do... (...ur)	—	1	2	
– moški				1871
– ženske				260
Skupaj				2131
Vse izmene skupaj				
– moški				13251
– ženske				6989
Skupaj				20240

2. *Struktura po starosti, spolu in izmenskem delu* (tabela 8): Največje število delavcev dela samo v prvi izmeni. 65% delavcev je moških, 35% je žensk, največ delavcev je v starosti od 18. do 50. leta.

Največ delavcev ima delovno dobo od 0 do 10 let, nato od 11 do 20 let, najmanj pa od 31 do 40 let.

6034 delavcev ali 27,42% vseh delavcev so delavci iz drugih republik. Več kot 50% delavcev nima organizirane družbene prehrane.

3. *Delavci po obremenitvah in škodljivostih na delovnem mestu* (tabela 9): Anketo smo poslali v 108 delovnih organizacij, odgovorilo pa nam jih je le 39. Klub temu menimo, da je anketa uspela, saj je zajela 86,4% zaposlenih oziroma 22000 delavcev. V občini je namreč več kot 50 delovnih organizacij z manj kot 25-timi zaposlenimi. Te organizacije v večini niso odgovorile. Od večjih pa niso odgovorile Termoelektrarna Šoštanj in nekatere gostinske delovne organizacije, ki nimajo sedeža v Titovem Velenju.

Iz zbirnika je razvidno, da je ogroženost delovnih mest v titovovelenjski občini velika predvsem zaradi visokega deleža zaposlenih v rudarstvu, industriji in gradbeništvu, ki prevladuje z več kot 70%. Hkrati pride tudi več obremenitev na eno delovno mesto. Razdelili smo vse obremenitve na vse aktivne zavarovance, zajete v anketi, in ugotovili, da je ogrožen praktično vsak delavec od 22000 zajetih v anketi in da se bo stopnja obremenjenosti v naslednjem srednjeročnem obdobju še povečala.

Tabela 9: Število delavcev po obremenitvah, nevarnostih in zdravstvenih škodljivosti

Obremenitve, nevarnosti in škodljivosti	1985	1986	1986–90
Delavci, ki opravljajo dela, pri katerih je nevarnost za poškodbe (nesreče pri delu) večja	1378	1376	1600
Delavci, ki delajo na višini (na dvignjenih mestih)	949	1014	1500
Delavci, ki delajo pod zemljo	4280	4395	4760
Delavci, ki delajo v nočni izmeni	3810	3806	4700
Delavci, ki opravljajo težka fizična dela	432	457	617
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni psihomotoričnim in senzoričnim obremenitvam	512	515	560
Delavci, ki opravljajo duševno bolj naporno delo	238	250	350
Delavci, ki opravljajo delo v mokroti, vlagi, umazanji in smradu	517	349	572
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni neustreznemu okolju (makro klima in mikro klima)	525	539	687
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni tresljajem	278	268	354
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni ropotu	1071	1168	1513
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni zvišanemu in zmanjšanemu zračnemu tlaku	—	—	—
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni ultravioletnim, infrardečim in drugim zdravju škodljivim elektromagnetskemu sevanjem	40	45	95
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni inertnemu prahu in dimu	36	36	36
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni ionizirajočim sevanjem	2	2	3
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni prahu in dimu	4950	4581	5544
Delavci, ki so izpostavljeni alergogenim snovem	79	79	81
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni prahu in dimu s fibrogenim učinkom (silicijev dioksid, azbest, aluminij itd.; tudi metali)	60	60	45
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni snovem s fotodinamičnim učinkom	—	—	—
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni plastičnim masam in umetnim smolam	110	330	475
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni svincu in njegovim spojinam	6	6	6
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni živemu srebru in njegovim spojinam	—	—	—
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni kadmiju, kobaltu, kromu, niklju, selenu in vanadiju	6	110	167
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni manganu in njegovim spojinam	—	—	—
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni arzenu in njegovim spojinam	—	—	—
Delavci, ki so pri svojem delu izpostavljeni fosforju in njegovim spojinam	—	—	—
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni dražečim plinom in param (halogeni in njihove spojine, amonijak, žveplov dioksid, nitrozni plini, fosgen)	244	204	412

Obremenitve, nevarnosti in škodljivosti	1985	1986	1986-90
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni ogljikovemu monoksidu in žveplovemu vodiku	30	58	118
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni cianovodik in cianidom	13	13	43
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni fluoru in njegovim toksičnim spojinam	—	—	—
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni organskim topilom	79	84	205
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni nitro in amino derivatom bencina in njegovih homologov	52	17	130
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni pesticidom	26	27	35
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni umetnim gnojilom	33	33	35
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni jedkim snovem (npr. kisline, lugi itd.)	76	76	350
Delavci, ki so pri delu izpostavljeni biološkim agensom (virusi, bakterije, glivice, paraziti itd.)	47	47	55
Učenci poklicnih šol in učenci po zakonu o poklicnem izobraževanju in urejanju učnih razmerij	266	280	300
Delavci, od katerih je odvisna varnost drugih	390	388	500
Vozniki motornih vozil	261	315	33
Delavci, ki delajo v živilski stroki, z mladino, v kozmetiki in v proizvodnji zdravil	1417	1500	1550
OBREMENITEV SKUPAJ	22213	22518	27728
Ocena aktivne populacije v planskem obdobju	25399	25653	26494
Ocena aktivne populacije v planskem obdobju, ki je zajeta v anketi	22000	22220	23122
Stopnja obremenitev, zajetih v anketi	1,00	1,01	1,19

Razprava

Iz rezultatov ankete smo ugotovili, da je skoraj vsak delavec pri svojem delu izpostavljen neki obremenitvi ali škodljivosti. Na eno delovno mesto pa jih večkrat pride tudi več. Na podlagi ankete smo ugotovili, da bi morali v letu 1985 opraviti (po zakonskih obveznostih delovnih organizacij) 11 581 obdobjnih zdravstvenih pregledov. Dejanske prijave delovnih organizacij pa so bile nižje – le 10 103 pregledov. Delovne organizacije se lažje odločajo za planirane preglede za tekoče obdobje, veliko težje pa za plansko obdobje. Nekatere delovne organizacije namreč še nimajo izdelanih niti smernic planov srednjeročnega razvoja in zaradi tega tudi nimajo načrtovanih potreb po preventivnem zdravstvenem varstvu delavcev. Stopnja ogroženosti delovnih mest je v Titovem Velenju praktično 1. Torej je ogrožen vsak delavec za razliko ocene ogroženosti v republiki, ki je po nekaterih podatkih nižja (na delovnem mestu naj bi bil ogrožen vsak peti delavec; podatki republiškega sindikata v Delavski enotnosti 4. 2. 1985).

Visoka stopnja ogroženosti delavcev na delovnih mestih postavlja titovove-

lenjsko zdravstvo v poseben položaj glede na predvidene normative, dogovorjene v republiki:

- večje število vseh pregledanih na enega zdravnika v osnovnem zdravstvu,
- vsak prebivalec obišče zdravnika v Titovem Velenju 2,4-krat več kot v republiki,
- večji odstotek bolniškega staleža,
- večja pogostost, večje povprečno trajanje ene odsotnosti z dela (IT), večje srednje trajanje odsotnosti z dela (indeks IO),
- zelo visok je delež delavcev iz drugih republik z drugačnimi delovnimi in življenjskimi navadami, z nizko zdravstveno prosvetljenostjo itd.,
- na eni strani omogočajo predpisi s področja invalidsko-pokojninskega zavarovanja delavcem rudarjem beneficirano delovno dobo, na drugi strani pa imajo isti rudarji praktično 48-urni teden, delajo tudi ob sobotah, nedeljah in praznikih, da bi dosegli ali presegli načrte v svoji delovni organizaciji, predvsem na račun lastnega zdravja.

Ugotovitve in predlogi za načrtovanje

Kadrovski motiv je ena od osnov za načrtovanje zdravstvenega varstva delavcev. Z njim opredeljujemo sestav delovne ekipe z zahtevano izobrazbo na določeno število prebivalcev oziroma delavcev. S samoupravnimi sporazumi o svobodni menjavi dela smo sklepali dogovore o temeljih planov za leto 1985, in sicer naj bi prišel en tim v službi medicine dela na 1270 delavcev. V planskem obdobju 1986–1990 pa moramo načrtovati dejanske potrebe za zagotavljanje zdravstvenega varstva delavcev.

Ker je razvoj zdravstvenega varstva zaostajal za dinamičnim družbenoekonomskim razvojem, mora zdravstvo dosednji razkorak med zahtevami oziroma potrebami in možnostmi za obvladovanje zdravstvene problematike v občini Titovo Velenje nadoknaditi v naslednjem srednjeročnem obdobju.

Če načrtujemo do leta 1990 v občini Titovo Velenje 25653 delavcev ob nespremenjeni gospodarski strukturi in celo ob povečani ogroženosti delavcev na delovnem mestu, potem mora služba za medicino dela na podlagi dosedanjih kazalcev načrtovati ustrezno število zdravstvenega kadra za zadovoljevanje teh potreb, ki izhajajo predvsem iz ocene števila delavcev, ki delajo na zdravju škodljivih delovnih mestih.

Za delo v dispanzerju medicine dela, prometa in športa načrtujemo na podlagi vseh dosedanjih kazalcev pet timov. Če bi zdravstveno varstvo vseh delavcev organizirali v obratnih ambulantah, bi potrebovali za to 25 timov.

Če se delovne organizacije, ki sedaj še nimajo organiziranega zdravstvenega varstva delavcev v obratnih ambulantah, v naslednjem srednjeročnem obdobju ne bodo odločile za tako obliko zdravstvenega varstva, bomo načrtovali za delo v obratnih ambulantah 13 timov in za delo v splošnih ambulantah za potrebe varstva delavcev 12 timov. Skupaj bi torej potrebovali v naslednjem srednjeročnem obdobju 30 timov oziroma enega ustrezno izobraženega zdravnika na 855 aktivnih zavarovancev.

Skladno s tem načrtujemo tudi ustrezno prostorsko razširitev, ki bi za potrebe vsega zdravstva obsegla okrog 2500 m² funkcionalnih površin.

S širjenjem kadrovskih in prostorskih kapacitet načrtujemo tudi opremo po strokovnih navodilih Univerzitetnega inštituta za medicino dela, prometa in športa.

Izredno močno povečanje ustreznih kadrov v naslednjem srednjeročnem obdobju pomeni v okviru Zdravstvenega centra Titovo Velenje kar 3 % zaposlovanje zdravstvenih delavcev. To ni v skladu z resolucijskimi izhodišči o zaposlovanju v Sloveniji na tem področju. Zdravstveni center pa je za zagotovitev teh kadrov že načrtoval ustrezno štipendijsko politiko ter politiko izobraževanja ob delu, da bi si zagotovil predvsem zadostno število specialistov ali vsaj zdravnikov s podiplomskim študijem iz medicine dela, prometa in športa. Predvidevamo, da bomo uspeli v tem srednjeročnem obdobju zagotoviti šest dodatnih specialistov iz medicine dela, prometa in športa, štiri zdravnike, ki delajo v obratnih ambulantah, pa bomo usposobili s podiplomskim študijem iz medicine dela, prometa in športa. Zaradi izredne problematike v zvezi z bolniškim staležem ter v zvezi z ogroženostjo delavcev na delovnem mestu v občini Titovo Velenje so Zdravstveni center in delovne organizacije zastavile široko akcijo ob sodelovanju Izvršnega sveta občine Titovo Velenje:

- Službe za varstvo pri delu bodo skupaj z zdravstveno službo sproti obravnavale problematiko kazalcev negativnega zdravja delavcev in analizirale vzroke za bolniški stalež, predvsem poškodbe pri delu in zunaj dela ter sproti pripravljale ekrepe za izboljšanje varnejših pogojev dela. Rezultate analize bodo obravnavale vse delovne skupnosti in delavski sveti v OZD-ih ter sprejemali konkretne ukrepe in zadolžitve posameznikov za obvladovanje bolniškega staleža in drugih kazalcev negativnega zdravja delavcev.
- Inšpekcijske službe v občini naj ugotavljajo, zakaj delovne organizacije niso zagotovile delavcem ustreznega delovnega okolja, zakaj se ne izvajajo tehnični, zdravstveni in drugi ukrepi, s katerimi bi se v delovnih organizacijah preprečevali vzroki za slabo zdravje delavcev.
- Zdravstvena služba bo sodelovala z delovnimi organizacijami na vseh ravneh, zlasti v okviru obratnih ambulanz in dispanzerja za medicino dela, prometa in športa.
- Enkrat letno bomo problematiko zdravstva obravnavali na seji vseh zborov občine Titovo Velenje, skupaj s skupščino zdravstvene skupnosti občine Titovo Velenje.

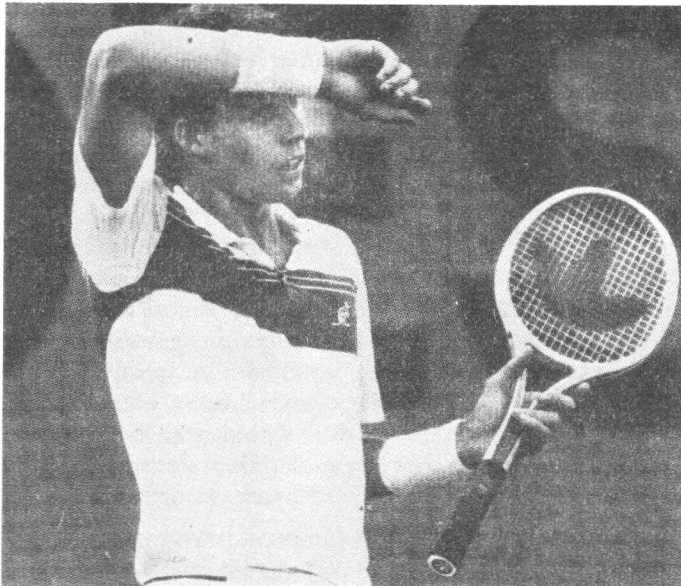

Foto: Arhiv ZDMSS